

ისტორია

სახელმწიფოთა ერთი ქოლგის ქვეშ გაერთიანების საერთაშორისო პოლიტიკური ფაქტორები

თინათინ კოსტავა

tinatin.kostava@atsu.edu.ge

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ქუთაისი, საქართველო

<https://doi.org/10.52340/atsu.2024.23.01.08>

მსოფლიოს ისტორიაში ძალიან იშვიათად თუ შევხვდებით დიდი, გამორჩეული და წარმატებული ალიანსების ჩამოყალიბების მაგალითებს. მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ ალიანსების შექმნა დიდი პრობლემების მოგვარების ერთ-ერთ ყველაზე სანდო საშუალებად ჩამოყალიბდა. თუმცა, ასევე, ადგილი ჰქონდა, სრულიად წარუმატებელ ალიანსებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებსაც, ისეთი როგორცაა ვთქვათ, ერთა ლიგა. არსებულმა მაგალითებმა დახვეწა სისტემები და ყოველი ახალი გაერთიანება უფრო მტკიცედ ჩამოყალიბდა. გაერთიანების მთავარი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ დამოუკიდებელი ინდივიდები აერთიანებენ საკუთარ რესურსებს, რათა ერთად მიაღწიონ საერთო მიზნებს. ასევე, გაერთიანების მთავარ მიზანს წარმოადგენს უსაფრთხოებაზე ზრუნვა. უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფოები ერთი ქოლგის ქვეშ ერთიანდებიან სხვადასხვა მიზეზით, პოლიტიკური, ეკონომიკური, რეგიონალური საკითხების გამო თუ სხვა. მნიშვნელოვანი სარგებელი, რაც შეიძლება ერთი ქოლგის ქვეშ ცალკეული სახელმწიფოების გაერთიანების პროცესმა მოიტანოს, არის ძალთა ბალანსის შენარჩუნება.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო, საერთაშორისო ორგანიზაციები, საერთაშორისო უსაფრთხოება, გაერთიანება.

ადამიანმა ჯერ კიდევ ცივილიზაციის გარიჟრაჟზე აღმოაჩინა, რამდენად მნიშვნელოვანია გაერთიანება და ერთმანეთის გვერდით დგომა. სახელმწიფოს წარმოქმნის, თომას ჰობსის, მოსაზრებების მიხედვით, როდესაც წამოწყებული იყო ყველას ომი ყველას წინააღმდეგ (ადამიანის „ბუნებითი“ მდგომარეობა) და სრული ანარქია სუფევდა, ადამიანმა შექმნა სახელმწიფო, თავის აბსოლუტურ თავისუფლებაზე უარი თქვა, რათა საერთო ჯამში თავი მეტად უსაფრთხოდ ეგრძნო. მან ხელისუფლებას გადასცა „თავისი“ სუვერენიტეტის გარკვეული ნაწილი და ასე ჩამოყალიბდა ერთგვარი პირველი ტიპის გაერთიანება,

სახელმწიფო. ამით გადაიჭრა უსაფრთხოების ყველაზე დიდი გამოწვევა პიროვნულ დონეზე, თუმცა პრობლემამ გადაინაცვლა სახელმწიფოს დონეზე, რომელიც ჯერ კიდევ გადაუჭრელად რჩება, თუმცა მეცნიერები მიანიშნებენ, რომ სახელმწიფოთა დონეზე უსაფრთხოების საკითხის გადაჭრა გაცილებით მარტივია, ვიდრე ინდივიდთა დონეზე.

გაერთიანების მთავარი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ დამოუკიდებელი ინდივიდები აერთიანებენ საკუთარ რესურსებს, რათა ერთად მიაღწიონ საერთო მიზნებს. განა ჩვენი ქვეყნის დევიზიც არ გვკარნახობს, რომ „ძალა ერთობაშია!“?

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, გაერთიანების ერთ-ერთი სარგებელია უსაფრთხოების დაცვა თუ შენარჩუნება. უსაფრთხოების ასპექტში მნიშვნელოვანი ორგანიზაციაა ნატო, ჩრდილო ატლანტიკური ორგანიზაცია. ის შეიქმნა 1949 წელს დამმართული იყო საბჭოთა, წითელი, მარწუხების წინააღმდეგ. ორგანიზაცია ცივ ომში გამოიყენებოდა მთავარი მანიპულირების საშუალებად. ნატო ცნობილია თავისი მე-5 მუხლის მიხედვით, რომლის თანახმადაც ორგანიზაციის ერთ წევრზე თავდასხმა განხილული იქნება როგორც თავდასხმა თითოეულზე (შარაშენიძე 2021: 18).

ნატომ თავის მთავრ დანიშნულებას მიაღწია და ჩრდილო ატლანტიკის რეგიონში შეინარჩუნა მშვიდობა. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ იყო საუბრები იმასთან დაკავშირებით, რომ ნატოს საჭიროება აღარ იყო და მისი დაშლა გარდაუვალი იქნებოდა. ეს, ცხადია, ასე არ მოხდა. ნატო საოცრად მოქნილი აღმოჩნდა ამ მხრივ და მცირედი ცვლილებებისა და განახლებების გამო არათუ დასრულდა მისი არსებობა, არამედ გაფართოვდა კიდევაც. მან ახალი მიზნები შეიძინა, ისეთი როგორც ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა, რაც უდიდესი ჰუმანური იდეაა, რომელიც მშვიდობასა და სტაბილურობას უქადის არა მხოლოდ რაღაც კონკრეტულ რეგიონს, არამედ მთელს მსოფლიოს. ტერორიზმი აღარებულია მსოფლიოს ნომერ პირველ გამოწვევად.

არსებობს გამოთქმა, „ბოროტება ძლიერდება იმიტომ, რომ კეთილი ადამიანები არაფერს აკეთებენ მის შესაჩერებლად.“ მსოფლიოს ისტორიის განმავლობაში ძალიან იშვიათად თუ შევხვდებით დიდი, გამორჩეული და წარმატებული ალიანსების ჩამოყალიბების მაგალითებს. ეს ალბათ გამოწვეული იყო ადამიანის ბნელი, ეგოისტური მხრის ბატონობისაგან, რამაც უამრავი ომი და სისხლისღვრა გამოიწვია. კაცობრიობა მხოლოდ უკანასკნელ საუკუნეებში მიხვდა გაერთიანების უდიდეს ძალას. პირველ გამორჩეულ ალიანსად ალბათ უნდა მივიჩნიოთ ევროპის სახელმწიფოების გაერთიანება იმპერატორ ნაპოლეონ ბონაპარტეს წინააღმდეგ, რამაც ხელი შეუშალა დიქტატორს სრული ჰეგემონობა მოეპოვებინა ევროპაში.

თ. კოსტავა

ამ მომენტიდან მოყოლებული ალიანსების შექმნა დიდი პრობლემების მოგვარების ერთ-ერთ ყველაზე სანდო საშუალებად ჩამოყალიბდა. თუმცა ასევე უარსებია სრულიად წარმუმატებელ ალიანსებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებსაც, ისეთი როგორცაა ვთქვათ, ერთა ლიგა, თუმცა ამ მაგალითებმა დახვეწა სისტემები და ყოველი ახალი გაერთიანება უფრო მტკიცედ ყალიბდებოდა. სახელმწიფოები ერთი ქოლგის ქვეშ ერთიანდებიან სხვადასხვა მიზეზით, პოლიტიკური, ეკონომიკური, რეგიონალური საკითხების გამო და სხვ.

ახლა კი უშუალოდ დაფუძრუნდეთ გაერთიანების საკითხს, რომელმაც თავის დავალებას თავი, ასევე, ჩინებულად გაართვა, შეძლო გამკლავებოდა მრავალი სახის პრობლემას და არათუ დაშლილიყო არამედ პირიქით გაფართოებულიყო კიდევაც, ევროკავშირზე და მის მაგალითზე განვიხილოთ, თუ რა სარგებლის მომტანი არის ცალკეული ქვეყნებისათვის ერთი ქოლგის ქვეშ გაერთიანება.

მეორე მსოფლიო ომმა ჯერ კიდევ მანამდე არსებულ სხვა კონფლიქტებთან შედარებით დამანგრეველი შედეგები მოიტანა. დაიხოცა მილიონობით ადამიანი, სრულიად დაიშალა ევროპის ინფრასტრუქტურა, ეკონომიკა. ამ კონტინენტზე არც გამარჯვებული და არც დამარცხებული სახელმწიფოები აღარ წარმოადგენდნენ მნიშვნელოვან ძალას. მეორე მსოფლიო ომმა კი, მსოფლიოს ნათლად დაანახა ომის საშინელება და მშვიდობის აუცილებლობა. ამ პერიოდიდან განსაკუთრებით მომძლავრდა სხვადასხვა ტიპის საერთაშორისო ორგანიზაციებისა თუ გაერთიანებების ჩამოყალიბების პროცესები. ამ კუთხით გამორჩეული და ყველასაგან განსხვავებულია ევროკავშირი, რომლის სტრუქტურა რობერტ შუმანმა და ჟან მონემ შეიმუშავეს, მიხეილ მუსხელიშვილის მიერ შედგენილი კონცეფციის მიხედვით (ქართველოები უცხოეთში: მიხეილ მუსხელიშვილი). შუმანს ღრმად სწამდა, რომ თუკი ქვეყნები ეკონომიკურად იქნებოდნენ ურთიერთდაკავშირებულები, მაშინ შესაძლებელი იქნებოდა მსოფლიოს მიედწია საერთო მშვიდობის კონცეფციამდე. თავისი სტრუქტურის მიხედვით ევროკავშირი არის არა საერთაშორისო ორგანიზაცია, არამედ დამოუკიდებელ ქვეყანათა თანამეგობრობა. ის ემყარება ბიუროკრატიულ მოწესრიგებულ და სრულყოფილ სისტემას. ტერმინი თანამეგობრობა თავის თავში მოიაზრებს იდეას, რომ ევროპის სახელმწიფოებმა, გაერთიანებისას, თავიანთი სუვერენიტეტის ნაწილი გადასცეს ინსტიტუტებს, რომლებიც თავად შექმნეს და ნდობა გამოუცხადეს. ყველა ინსტანციაში მოქმედებს სუპრანაციონალიზმის პრინციპი ანუ ცალკეული პიროვნებებს, რომლებიც იქნებიან არჩეულნი ევროკავშირის რომელიმე ინსტიტუტში, ეკრძალებათ იმოქმედონ ეროვნული ინტერესებზე დაყრდნობით, ამ მომენტიდან

ისინი ემსახურებიან არა რომელიმე კონკრეტულ სახელმწიფოს, არამედ სრულიად ევროპის კავშირს 27-ვე სახელმწიფოს. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ევროკავშირს არ აქვს კონსტიტუცია. იგი ეფუძნება მხოლოდ წესდებას, რის გამოც ამ გაერთიანებას არ ჰყავს გენერალური მდივანი და პრეზიდენტი. ხელმძღვანელი სახელმწიფოები ყოველ 6 თვეში იცვლებიან როტაციული პრინციპის საფუძველზე.

თანამეგობრობის კონცეფციის მეშვეობით ევროკავშირის სახელმწიფოები იმდენად არიან ერთმანეთზე დამოკიდებულნი, ვერ გაზედავენ წავიდნენ ერთურობის საწინააღმდეგოდ, რადგან კონფრონტაცია ორივე მხარეს თვალსაჩინოდ დააზარალებს (გაბრიჩიძე 2012: 27-29).

ევროკავშირის მაგალითიდან ვაღვენთ უსაფრთხოების გვერდით მეორე სარგებელს, ესაა საყოველთაო მშვიდობის დამაყრებისაკენ სწრაფვა.

მნიშვნელოვანია, ყურადღება გამახვილდეს ერთ-ერთ საგულისხმო ასპექტზე, რომელიც ყველა ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანია, ესაა ეკონომიკა. ზემოთ განვიხილეთ ეკონომიკის მანიპულირებით მშვიდობის მიღწევის შუმანისეული მეთოდებზე, თუმცა ცალკეული ქვეყნების ერთი ქოლიგის ქვეშაერთიანებამათვის ეკონომიკის განვითარების საწინდარი შეიძლება იყოს. როგორც ზემოთ აღინიშნა, გაერთიანების მთავარი არსი რესურსების გაერთიანებაშია, რომლითაც ეკონომიკური მოგების მიღწევა უფრო ადვილია. მსოფლიოში არსებობს უამრავი საერთაშორისო ორანიზაცია, რომელს მთავარი მიზანი გარკვეულ ქვეყნებს ან რეგიონებს შორის ახალი ეკონომიკური თუ სავაჭრო ურთიერთობების ჩამოყალიბებაა. ამის ნათელი მაგალითია „ოპეკი“ (Organization of the Petroleum Exporting Countries, OPEC), მსოფლიოს მსხვილი ნავთობმომპოვებელი ორანიზაციების კავშირი, რომლებიც არეგულირებენ ნავთობის მოპოვების, მიწოდებისა და ფასის ნიშნულებს. ამით ისინი ერთგვარად აბალანსებენ ბაზარს და ცდილობენ არ ქონდეს ადგილი ერთგვარი მონოპოლიის დამყარებას, თითოეული წევრი თანაბრად მოგებული დარჩეს.

ბოლო გამორჩეული და მნიშვნელოვანი სარგებელი, რაც შეიძლება ერთი ქოლიგის ქვეშ ცალკეული სახელმწიფოების გაერთიანების პროცესმა მოიტანოს, არის ძალთა ბალანსის შენარჩუნება.

ცივი ომის პერიოდში, როგორც ვიცით, დაპირისპირება იყო ორ ბანაკს - კომუნისტურსა და კაპიტალისტურს შორის, რომელშიც ამ უკანსკნელმა გაიმარჯვა და დადგინდა მისი უალტერნატივობის საკითხი. ცივი ომი 1991 წელს საბოლოოდ დასრულდა საბჭოთა კავშირის დაშლით. ამერიკის შეერთებული შტატები, მეორეს მხრივ, გამოვლინდა გამარჯვებულად, თუმცა ისიც დადგა გარკვეული პრობლემების წინაშე, ეს იყო თვითგამორკვევის საკითხი. საბჭოთა კავშირის არსებობის პირობებში მას ჰქონდა ასე ვთქვათ ცხადად ჩამოყალიბებული მიზნები და მის არსებობას

თ. კოსტავა

სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა. ამ პერიოდში იყო ინტენსიური კონკურენცია, რაც მას აძლევდა გამუდმებული განვითარების საშუალებას (კისინჯერი 2021: 1010-1018). ამ ფაქტორთა ერთობლიობამ ხელი შეუწყო მის ზესახელმწიფოდ ჩამოყალიბებას. ცივი ომის შემდეგ დადგა პრობლემა, რამდენად აუცილებელი იყო ამერიკის შეერთებული შტატების მსგავსი სახით არსებობა, ერთი შეხედვით, მან დაკარგა მიზნები.

ბევრი მეცნიერი აპელირებდა იმას, რომ აშშ-ს დასუსტება გარდაუვალი მომენტი იყო. ის აუცილებლად დაიწყებდა რეგრესს და ზესახელმწიფოს ტიტულს იაპონიას გადაულოცავდა. რადგან ისტორიის განმავლობაში არასოდეს არ ყოფილა ისეთი შემთხვევა, როდესაც, რომელიმე ერთ კონკრეტულ სახელმწიფოს ძლიერება დიდი ხნის განმავლობაში შეენარჩუნებინა, ყოველთვის იცვლებოდა მსოფლიოს ძლიერების ცენტრები.

ეს ყოველივე წინასწარმეტყველება, ამერიკის შეერთებულ შტატებთან დაკავშირებით ნაწილობრივ გამართლდა, რადგან დრესდლეობით მულტიპოლარული მსოფლიო წესრიგის ფორმირების პროცესს ვხვდებით, რადგან საერთო მოცულობით ჩინეთის ეკონომიკამ პირველ ადგილზე გადაინაცვლა. სამეცნიერო წრეები ხშირად უსვამენ ხაზს იმ გარემოებას, რომ აშშ-ს მთავარი კონკურენტი ჩინეთია, ხოლო გარკვეული საფრთხე მომდინარეობს რუსეთის ფედერაციიდან. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ ნაპრალი მსოფლიოს ზესახელმწიფოსა და დანარჩენ სახელმწიფოებს შორის ასეთი გრანდიოზული და თვალშისაცემი არასოდეს ყოფილა. ამიტომ აქ შემოდის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ცალკეული ქვეყნების ერთი ქოლგის ქვეშ გაერთიანებისა.

თუკი ერთ კონკრეტულ სახელმწიფოს არ შეუძლია ჩაებას ძალთა ბალანსის სიტუაში, მაშინ ეს როლი უნდა შეითავსოს კოალიციამ, ცალკეული დამოუკიდებელი სახელმწიფოების გაერთიანებამ, სწორედ ისეთმა როგორც ევროკავშირმა.

ზოგადად ბიპოლარული ან მონოპოლარული სამყაროს არსებობა ძალიან მნიშვნელოვანია რამდენიმე მთავარი ფაქტორის გამო. ძალთა ბალანსის შეიძლება ვინმეს ესმოდეს, როგორც უარყოფითი მნიშვნელობის მატარებელი ტერმინი, საბჭოთა კავშირის ამ როლში ხილვის გამო, თუმცა მთავარი ჰეგემონის ტოლი ძალის არსებობის პირობებში, ჩვენ მარტივად შეგვიძლია თავიდან ავიცილოთ მისი მხრიდან ძალის გადამეტების შესაძლებლობა.

ასევე, ორ ან მეტ ზესახელმწიფოთა შორის არსებული მეგობრული ურთიერთობის პირობებში ჩვენ შეგვიძლია მივალწიოთ დიდ მიზნებს და დავამყაროთ ასე სანატრელი მსოფლიო მშვიდობის კონცეფცია.

შემდეგი მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის ის რომ თავად ჰეგემონსაც

„აწყობს“ სხვა დამბალანსებლების გამოჩენა საერთაშორისო ასპარეზზე, რადგან მეცნიერები მიუთითებენ, რომ ჰეგემონს სჭირდება ძალიან დიდი რესურსი რათა თავისი ეს ტიტული შეინარჩუნოს, რაც საბოლოოდ გამოიწვევს მის გამოფიტვას. ასევე ჰეგემონმა რაც არ უნდა ფრთხილი და სამართლიანი პოლიტიკა გაატაროს აუცილებლად მონდებათ მისი ძლიერების დასრულება, ამიტომ არის მნიშვნელოვანი სხვა ქვეყნებს ჰქონდეთ „არჩევანის თავისუფლება“ რომელი დამბალანსებლის იდეოლოგიაც ესადაგება თავისას მისის მოკავშირეები გახდნენ.

დასკვნის სახით გამოიკვეთა, რომ მსოფლიო ისტორიის გადახედვაც გვიჩვენებს იმ იდეას, რომ გაერთიანება ყოველთვის არის გადარჩენის მთავარი საწინდარი. ჩვენს ეპოქაში ცალკეული სახელმწიფოების ერთი ქოლგის ქვეშ გაერთიანებას რამდენიმე მთავარი და გამორჩეული სარგებელი მოაქვს. ესენია: დამოუკიდებელი სახელმწიფოების უსაფრთხოების შენარჩუნება, რეგიონალური მშვიდობის დამყარება, ეკონომიკური სარგებლის მიღება, ძალთა ბალანსის მშენებლობაში მონაწილეობის მიღება.

ლიტერატურა

- შარაშენიძე, თორნიკე. 2021. *ნატოს შესახებ*. თბილისი: საინფორმაციო ცენტრი ნატოსა და ევროკავშირის შესახებ.
- გაბრიჩიძე, გაგა. 2012. *ევროკავშირის სამართალი*. თბილისი: ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი.
- კისინჯერი, ჰენრი. 2021. *დიპლომატია*. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“.
- ქართველები უცხოეთში (მიხეილ მუსხელიშვილი)*. 2024. მოძიებულია 15.05.2024. <http://www.nplg.gov.ge/emigrants/ka/00000041/>

History

International political factors of the union of states under one umbrella

Tinatin Kostava

tinatin.kostava@atsu.edu.ge

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

<https://doi.org/10.52340/atsu.2024.23.01.08>

We can rarely see the examples of successful alliances through the world history. After the WWII, creation of alliances was one of the trustful ways. Though, unsuccessful alliances and international organizations also had their roles, for example Nations League. Those examples refined systems and every new union formed more assertively. The meaning of this union is that independent ones unite their resources, for reaching the mutual goals together. Also main point of this union is to take care of security. We should underline the fact that every joint country has different reasons such as political, economical, regional issues and others. Important benefit of joining of every state for one goal brings incumbent balance of strength.

Keywords: *state, international organizations, international security, union.*

At the dawn of civilization, people discovered how important it is to unite and stand by each other. According to the views of Thomas Hobbes on the formation of the state, when there was a war of all against all and total anarchy reigned, a human created the state, gave up his absolute freedom in order to feel more secure overall. He/She surrendered a certain part of his/her sovereignty to the government, and thus a kind of first type of union, the state, was formed. This solved the biggest security challenge at the personal level, but the problem shifted to the state level, which still remains unresolved, however, scientists point out that solving the security issue at the level of states is much easier than at the level of individuals.

One of the benefits of pooling is security protection. NATO is the preferred organization in terms of security. According to its Article 5, *an armed attack against one of the members in Europe or North America shall be considered an attack against them all. NATO has achieved its main objective and has maintained peace in the North Atlantic region. After the collapse of the Soviet Union, talking about the fact that NATO was no longer needed and its dissolution would be inevitable did not turn out to be correct. NATO proved to be flexible in this regard, and due to minor changes and updates, it not only ended its existence,*

but also expanded. It has acquired new goals, such as the fight against terrorism, which is a great humanitarian idea that promotes peace and stability not only in a particular region, but in the whole world.

World War II brought devastating results compared to other conflicts before it. Millions of people were killed, Europe's infrastructure and economy were completely destroyed. The Second World War clearly showed the world the horror of war and the alternative of peace. From this period, the processes of formation of various types of international organizations or unions were especially strengthened. In this regard, the European Union is outstanding and different from all others, the structure of which was developed by Robert Schuman and Jean Monnet, according to the concept drawn up by Mikheil Muskhelishvili.

Schumann deeply believed that if countries were economically interconnected, then it would be possible for the world to reach a common concept of peace. According to its structure, the European Union is not an international organization, but a commonwealth of independent countries. It is based on an orderly and perfect bureaucratic system. The term commonwealth implies the idea that the states of Europe, when united, transfer part of their sovereignty to institutions that they themselves created and trusted. In all instances, the principle of supranationalism applies, i.e. individual persons who will be elected to any institution of the European Union are prohibited from acting based on national interests, from this moment they serve not any specific state, but the entire European Union of all 27 states.

It is important to focus on one important aspect that is important for all countries, that is the economy. The unification of individual countries under one collegium can be a precursor to economic development for them. As mentioned above, the main essence of the union is in the pooling of resources, with which it is easier to achieve economic profit. There are many international organizations in the world, the main purpose of which is to establish new economic or trade relations between certain countries or regions.

A distinct and important benefit that the process of uniting separate states under one umbrella can bring is the maintenance of the balance of power.

Many scientists said that the weakening of the US was an inevitable moment. It would surely begin to regress and the title of superpower would be taken by Japan, because there has never been a case in history where any one particular state has maintained its power for a long time. All these prophecies regarding the United States of America have been partially justified, because today we are witnessing the process of forming a multipolar world order, as the Chinese economy has moved to the first place in terms of total volume. The existence of a bipolar or monopolar world in general is very important because of several key

თ. კოსტავა

factors. Under conditions of friendly relations between two or more superpowers, we can achieve great goals and establish the concept of world peace.

Finally, unity is always the key to survival. In our age, the unification of individual states under one umbrella has several major and distinct benefits. These are: maintaining the security of independent states, establishing regional peace, receiving economic benefits, participating in the construction of the balance of forces.